

קונטרס

י'קרא דמלכא המבואר

מכבוד קדושת מרן
בעל היקרא דמלכא זיע"א

פרשת בראשית

עם ביאור משולב על דברי קדשו
והוספת ציונים והערות

נערך ע"י הרב"ג ר' אברהם זילבר שליט"א
בן מורנו ראש הישיבה שליט"א

כל הזכויות שמורות

למכון "מעיינות הרים"

להוצאת ספרי הצה"ק לבית זוועהיל
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

רח' האדמו"ר רבי שלמה מזוועהיל, בית ישראל

ת.ד. 5088 ירושלים 91050

טל: 052-7646061 פקס: 02-5326464

דוא"ל: 5326464@gmail.com

יו"ל בסיוע הצה"ק זוועהיל

עיצוב ועימוד:

סוף פסוק – 0583256900

**סוף
פסוק**

בסוף, עימוד טוב קבע

פרשת בראשית

תשט"ו

הענין, מתחלה עלה לברוא במדת הדין, שנאמר בראשית ברא אלקים, ואחר כך שיתף עמו מדת הרחמים שנאמר ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים. לא בענין קדימת זמן, כי כ' (מלאכי ג, ו) אני הו' לא שנית, אלא כמו יתרון האור מן החושך (קהלת ב, ג) שאינו אור בלי קדימת ובריאת חושך.

ביאורים

וַשְׁמִים. בודאי לא שייך לפרש דברים כפשוטן בענין קדימת זמן, שכביכול בתחילה ממש הקב"ה חשב לבראותו במדת הדין וכעבור זמן נמלך בו ובראו במדת הרחמים, כי כתוב (מלאכי ג, ו), **אֲנִי הו' לֹא שֵׁנִיתִי**, ואצל הקב"ה אין שייך שיחזור בו וימלך בדעתו¹. אלא ודאי הכונה בביאור המאמר הזה, שהנהגת הדין קדמה להנהגת הרחמים כדי שבזה יהיה ניכר מעלת הרחמים, כמו שנאמר (קהלת ב, ג), **וְרָאִיתִי אֲנִי שֵׁשׁ יִתְרוֹן לַחֲכָמָה מִן הַסְּכָלוֹת פִּיתְרוֹן הָאֹר מִן הַחֹשֶׁךְ**, שאינו ניכר הטוב והמעלה שיש באור בלי קדימת ובריאת חושך².

עלה במחשבה לא כהמלכה אלא שיהיה ניכר הרחמים מתוך הדין • משל לרופא גדול שלא ניכר גדולתו רק במקום שיש חולה • למה נאמר הו"ה קודם לשם אלקים • מדת הדין קיים תמיד והיא הנהגת הטבע • כל הבריאה נבראה בחכמה אבל האמונה היא למעלה מהשכל • אמונה תליא בביטול שאין לחוקרים ולמתחכמים • באמת הטבע הוא גם הנהגה שמימית ואין טבע בעולם כלל • ע"י החטא מתגלה הטבע.

הענין במה שאמרו חז"ל³, שמתחלה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין, שנאמר (בראשית א, א) **בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים**, ואחר כך שיתף עמו מדת הרחמים שנאמר (בראשית ב, ד), **בַּיּוֹם עָשָׂה ה' אֱלֹקִים אֶרֶץ**

ציונים והערות

אלמלך (פרשת בראשית): 'וגם יש לדקדק מה שאמרו חז"ל (בראשית רבה יב, טו) מתחילה עלה במחשבה כו' וראה שאין העולם מתקיים כו'. וכבר דקדקו חלילה לחשוב ולומר על הבורא הפשוט אמיתי שמתחילה עלתה במחשבתו כך ואחר כך שום השתנות חלילה וחלילה'. ג. ראה גמרא שבת (עז:): 'אמר ליה מאי טעמא עיזי מסגן ברישא והדר אימרי אמר ליה כברייתו של עולם דברישא חשוכא והדר נוורא'.

א. הובא ברש"י בריש התורה, ומקורו מדברי המדרש (ב"ד יב, טו): 'ה' אלהים, למלך שהיו לו כוסות ריקים אמר המלך אם אני נותן לתוכן חמין הם מתבקעין, צונן הם מקריסין, ומה עשה המלך ערב חמין בצונן ונתן בהם ועמדו, כך אמר הקדוש ברוך הוא אם בורא אני את העולם במדת הרחמים הוי חטייה סגיאי, במדת הדין היאך העולם יכול לעמוד, אלא הרי אני בורא אותו במדת הדין ובמדת הרחמים, והלואי יעמוד'. ב. ראה נועם

למשל רופא גדול שיכול לרפאות הסומים והחרשים וכל מיני חולי שבעולם, אם יבוא למקום שכולם בריאים אז לא יוכר גדולתו וכדומה, וכן מדת הרחמים ושאר מידותיו ית' א"א להמציא אלא למי שנעדר מהם וצריך להם.

וזדהו הוי' אלקים, כי לכא' אם שיתף מדה"ר למדה"ד היה לו להקדים תחלה

ביאורים

הקדים את ההנהגה של מדת הדין, שמתוך כך כשהקב"ה עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים ניכר לעין כל גודל רחמנותו.

וזהו הטעם שאמר הכתוב: 'ביום עֲשׂוֹת הוי' אֱלֹקִים, הקדים שם הוי"ה המורה על הרחמים לשם אלקים המורה על הדין, כי לכאורה אם כוונת דברי חז"ל כפשוטם, שקודם ברא את העולם במדת הדין ואחר כך שב ושיתף מדת הרחמים למדת הדין, היה לו להקדים תחלה את השם אלקים להשם הוי', ולומר 'ביום עֲשׂוֹת אֱלֹקִים הוי' ארץ ושמים', אם נבאר את מאמר חז"ל כפשוטו, שמתחלה בזמן ברא במדת הדין. אלא על כרחך אין הכונה כאן כפשוטה

למשל רופא גדול שיכול לרפאות הסומים והחרשים וכל מיני חולי שבעולם, אם יבוא למקום שכולם בריאים ואין להם שום מום, אז לא יוכר גדולתו וכדומה, וכן הדין בענין מדת הרחמים של הקב"ה ושאר מידותיו יתברך, אי אפשר להמציא הרחמים ולהראות מעלתם אלא למי שנעדר מהם וצריך להם, והוא עומק מאמרים, שמתחילה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין, דאין הכונה שחשב וחזר בו, אלא שהקב"ה ברא את העולם בהנהגה של מדת הדין כדי שיוכר מתוך כך מעלת מדת הרחמים, וכל טעם תחילת בריאת העולמות היה מחמת כי טבע הטוב להיטיב ורצה הקב"ה שיכירו כח רחמנותו^ד, וכן כביכול

ציונים והערות

לו לגמרי, אשר כל העולם תמהו, כי חשבו עליו שכבר אינו בעולם, וסיפר להם המאורע, שלחו אחרייו תיכף ומיד, כי בעירם היו הרבה חולים, ולכל אחד יש לו מחלה אחרת, זה אין לו לב שלם וזה הריאה שלו נקובה וזה אינו רואה על העינים וכו', ומכיון שזה הרופא בקי ומומחה על המחלות התפרסם שמו בכל העולם. והנה השי"ת אמר למשה (כג, כ-כא) הנה אנכי שולח מלאך לפניך וגו' השמר מפניו וכו' כי לא ישא לפשעכם כי שמי בקרבך, היינו שיזהרו שלא יחטאו שאינו יכול למחול (עי' רש"י שם), ואמר לו משה: "ילך נא ה' בקרבנו כי עם קשה עורף הוא וסלחת לעווננו", כי בישראל תוכל להשתמש בכל מידות הרחמים, ועל ידי זה יתפרסם לכל העולם טובו של עשרה מדותיו של רחמים שעל ידם יוכל העולם להתקיים תמיד.

ד. ראה יסוד צדיק (עמוד ג פ' פרשת כי תשא): "ילך נא ה' בקרבנו כי עם קשה עורף הוא (לד, ט). וצריך להבין איזה טעם הוא שבשביל קשיות עורף ילך ה' בקרבנו, לכאורה הסברה היא להיפך שבכדי לא למרוד ח"ו בפניו יותר טוב שישלח מלאך ויחשב החטא ליותר קל. ויבואר על פי משל, לאחד שלמד חכמת הרפואות והצלילח מאד, כי היה בעל כשרון גדול ובעל מוח והיה בקי בכל מיני מחלות ורפואות, רק שלא השתמש בזה בפועל, אלא שהיה מוסיף בכל פעם מתוך רוב חכמתו כמה מיני רפואות שונות והמצאות חדשות למחלות מסוכנות שונות, ועל ידי שהעמיק מחשבתו בזה התרחק מהישוב ולא ידע ממנו שום אדם. פעם אחת קרה במקומו חולה מסוכן אחד שכל הרופאים התיאשו ממנו, מחמת שהיה לו הרבה מחושים והרפואה לזו קשה לזו, וזה הרופא המציא רפואה חדשה ורפא

אלקים אם כפשוטו שמתחלה ברא במדה"ד, אלא הוא הדבר שהו' עושה אלקים, שמדה"ר עושה וניכר באופן שמתחילה יש מדת הדין.

והנה מדה"ת הדין הוא מתפשט תמיד והולך, וע"י נתגלה מדת הטבע והנה כולם בחכמה עשית, כי כל דבר שבעולם נערך לפי חכמתו שנמצא בו, למשל מכונה ספינה איורן כל כלים המתחדשים נמצאים בהם חכמה, גם כדור הארץ עומד באויר ע"י חכמה גדולה וטבע, כי החכמה והשכל שבו הוא נשמתו וקיומו.

ביאורים

אלו כלים המתחדשים נמצאים בהם חכמה של הבורא שעל ידה הם פועלים את פעולתם, ובני האדם על ידי החקירה והעיון השכילו איך להשתמש בכח החכמה שטבע הקב"ה בבריאה כדי שיוכלו להרים לאויר את ספינת האויר למשל. גם כדור הארץ עומד באויר כמו שנאמר (איוב כו, ז), 'תִּלְהָ אָרֶץ עַל פְּלִי מָה', והוא ע"י חכמה גדולה וטבע, כמו שנאמר (משלי ג, ט), 'ה' בְּחִכְמָה יָסַד אֶרֶץ פִּוְּן שָׁמַיִם בְּתְבוּנָה', ומפורש להדיא שיסוד הארץ הוא על ידי החכמה. כי החכמה והשכל האלקי שבו, הוא נשמתו וקיומו של כדור הארץ להעמידו באויר על בלי מה, וכח חכמה זו הקיימת בכל נברא היא משורש מדת הדין שבו הנהגת העולם התדירית. אבל בקרב בני האדם נמצא מדת

קדימה בזמן, ולכן הקדים הכתוב שם הוי"ה המורה על הרחמים לשם אלקים המורה על הדין, ללמדך מה הוא הדבר שהו' עושה אותו למדת הרחמים, כמדויק באומרו 'עשות הוי"ה אלקים', דוקא מדת הדין שנרמזה בשם 'אלקים', שמדת הרחמים עושה וניכר באופן שמתחילה יש מדת הדין וכיתרון האור הניכר דוקא מתוך החושך.

והנה מדת הדין הוא מתפשט תמיד והולך, כי מדת הדין הוא דרך ההנהגה התמידית, ועל ידה של מדת הדין נתגלה מדת הטבע שהוא הנהגת הדין^ה. והנה ידוע שכל הבריאה נבראה על ידי מידת החכמה^ו, כמו שנאמר (תהלים קד, כד): 'כָּל־מַעֲשֵׂי יְהוָה בְּחִכְמָה עָשִׂיתָ', כי כל דבר שבעולם נערך לפי חכמתו שנמצא בו, למשל מכונה, ספינה, איורן, כל

ציונים והערות

מדת הדין לכן הנס בחסד שהוא טוב^ז. ו. ראה זוה"ק פרשת שמות (כ): 'רבי שמעון פתח, (שיר ב, ז) דודי לי ואני לו הרועה בשושנים, אמר רבי שמעון, אוי להם לבריות שאינם משגיחים ואינם יודעים, בשעה שעלה במחשבה לפני הקדוש ברוך הוא לברא עולמו, כל העולמות עלו במחשבה אחת, ובמחשבה זו נבראו כולם, הדא הוא דכתיב (תהלים קד כד) כלם בחכמה עשית, ובמחשבה זו שהיא החכמה נברא העולם הזה והעולם של מעלה.

ה. ראה ספר פרדס רמונים (שער יז פרק ד): 'וידוע כי עיקר הנסים הם מצד החסד, כי מצד הדין והגבורה הכל הוא בדרך הטבע וכן עולה שם אלהים בחשבון הטבע שהוא פ"ו. והטעם לפי שבריא שמים וארץ ה' במדת הדין וכן כל מעשה בראשית. והעד על זה שבאו ל"ב נתיבות שבהם נבראו כל הבריאה בשם אלהים והוא ענין הטבע. אמנם אח"כ לקיום הבריאה שיתף עמו הרחמים כמו שדרשו רז"ל ולכן שנויי סדרי בראשית שהוא ענין הנס הוא הפך הטבע ונגד

אבל נמצא מדת האמונה שהוא למעלה מהשכל, כי ע"פ רוב החוקרים ובעלי מדע רחוקים מהאמונה, שאמונה תלוי בביטול והם בעלי יש, כי בעלי אמונה מודלגים דרגא אחד מבחי' ביטול לאמונה ועוברים וקופצים להשכל והם רחוקים מהטבע והם מבחי' למעלה מהטבע בחינת שיתף עמו מדה"ר למדה"ד.

כי באמת הטבע הוא ג"כ למעלה מהטבע ואין שום טבע שבעולם, כי הו' הוא

ביאורים

האמונה, ואמונה אינה מושגת בחכמה, כיון שהוא למעלה מהשכל^ז, ולהיפך על ידי אמונה אפשר להגיע לדרגת הנהגה למעלה מדרך הטבע וממדת הדין כמו שמפרש והולך, כי ע"פ רוב האנשים החוקרים ובעלי מדע שהם חושבים עצמם למלאים בחכמה, הרי הם רחוקים מהאמונה, כיון שאמונה תלוי בביטול, דהרי המאמין צריך להאמין במה שאינו מבין והוא למעלה מהשגתו^ח, וכמו שנאמר (תהלים לז, ג), 'בְּטַח בַּה' וַעֲשֵׂה טוֹב שָׁכֵן אֶרֶץ וְרַעַה אֲמוֹנָה'^ט, והחוקרים הם בעלי יש וגאווה, ולכן על אף שיש בהם חכמה לחקור ולידע החכמה שבתכונת כל אחד מהנבראים, אינם יכולים להגיע לאמונה, כי בעלי אמונה מודלגים דרגה מבחינת ביטול

שאינם מחשיבים עצמם למבינים גדולים, לדרגת אמונה שהיא למעלה מבחינת החכמה, ועוברים וקופצים להשכל העליון שלמעלה מהשגת חכמת בני האדם ולמעלה מדרך הטבע ואיננו נתון לממשלת חוקי הטבע, ולכן בני ישראל שדבקים באמונה הם רחוקים מהטבע, והם נתונים לכח ההשגחה העליונה והם מבחינה למעלה מהטבע. והנהגה זו למעלה מהטבע היא בחינת 'שיתף עמו מדת הרחמים למדת הדין', כי הטבע עצמו הוא מדת הדין ובשם אלקים, והנהגת הרחמים היא ההנהגה למעלה מהטבע.

והמאמין האמיתי יודע כי באמת הטבע עצמו הוא גם כן למעלה מהטבע^י, ואין שום טבע שבעולם^{יא}, אלא הכל הנהגה שמימית ביד

ציונים והערות

בסברתו איננו אמת'. ט. ראה ספר שיח שרפי קודש (חלק עונה והכנעה) בשם הרה"ק מקאצק ז"ע"א: 'בשמו הק' עה"פ בתהלים שכן ארץ ורעה אמונה אמר בזה"ל ליג אין דער ערד אין פאשי דין מיט אמונה. והבן כי עמוק הוא'. י. כמו שמצינו בבתו של רבי חנינא בן דוסא (תענית כה): 'חד בי שמישי חזייה לברתיה דהוות עציבא אמר לה בתי למאי עציבת אמרה ליה כלי של חומץ נתחלף לי בכלי של שמן והדלקתי ממנו אור לשבת אמר לה בתי מאי איכפת לך מי שאמר לשמן וידלוק הוא יאמר לחומץ וידלוק תנא היה דולק והולך כל היום כולו עד שהביאו ממנו אור להבדלה'. יא. ראה רמב"ן בסיום פרשת בא (שמות יג, טו): 'ומן הנסים הגדולים

ז. ראה ספר התניא (שער היחוד והאמונה - פרק ז): 'ולפיכך כשם שאי אפשר לשום נברא בעולם להשיג מהות הבורא ועצמותו כך אי אפשר להשיג מהות דעתו רק להאמין באמונה שהיא למעלה מהשכל ומהשגה שהקב"ה יחיד ומיוחד הוא ודעתו הכל אחד ממש ובידיעת עצמו מכיר ויודע כל הנמצאים עליונים ותחתונים עד שלשול קטן שבים ועד יתוש קטן שיהיה בטבור הארץ אין דבר נעלם ממנו'. ח. ראה רמב"ן פרשת אחרי מות (ויקרא טז, ח): 'ולא אוכל לפרש כי היינו צריכים לחסום פי המתחכמים בטבע הנמשכים אחרי היוני אשר הכחיש כל דבר זולתי המורגש לו, והגיס דעתו לחשוב הוא ותלמידיו הרשעים, כי כל ענין שלא השיג אליו הוא

אלקים, כי כל מה שהעולם חוטאים ופושעים ומורדים ביותר מתגלה ומתפשט הטבע והחכמה ביותר, והם רחוקים מאמונה ביותר, והם צריכים ביותר לרחמים. כי ע"י חטא אדה"ר נחש והאדמה נתגלה הטבע של כל בע"ח שזה טבעו לאכול עפר ולילך על גחונו, וכן כולם. וכן טבע זריעת האדמה. וכן תמיד מתחדש מעשה

ביאורים

האנושית ביותר, והם רחוקים מאמונה ביותר כי הם מאמינים רק במה שעניניהם רואות ועל כן הם צריכים ביותר לרחמים שמגיע משיתוף מדת הרחמים בבריאה, והוא שאנו רואים בהמשך הפרשה, כי ע"י חטא אדם הראשון נחש והאדמה, נתגלה הטבע של כל בעלי חיים, שזה טבעו לאכול עפר ולילך על גחונו וכן כולם^י, וכן טבע זריעת האדמה נתפרש כאן, כי אילולי החטא היתה הארץ מוציאה גלוסקאות וכלי מילת

הקב"ה, כי הוי' הוא אלקים, ולכן הנהגת הטבע הנרמזת בשם אלקים באמת היא הנהגת האל יתברך ברחמיו המרובים הנרמזים בשם הוי"ה, אלא שהנהגת הטבע היא הנהגת השי"ת בהסתיר בלא שיתגלה מי הוא המנהיג לבירה, ואילו הנהגת הרחמים היא הנהגה שבה נראה לכל שהשי"ת הוא מנהיג את העולם^י. כי כל מה שהעולם חוטאים ופושעים ומורדים ביותר, אזי מתגלה ומתפשט הטבע והחכמה

ציונים והערות

הדין למידת הרחמים והיינו ידידו דבכל דרך הטבע כמו אכילה ושתייה ושאר דברים גופניים יש דבר המחיה אותן והוא דבר שהוא למעלה מהטבע כמו שכתוב על פסוק (תהלים מ"ב, ג) צמאה נפשי לאלקים וגו' עיין שם במקום אחר, והצדיקים שמדבקים בדבר שהיא למעלה מהטבע שהיא השם הוי"ה ב"ה מהפכים מידת הדין שהוא בחינת אלקים בגימטריא הטבע כנודע למידת הרחמים שהוא השם הוי"ה ב"ה וזהו ולא ידבק בידך מאומה מן החרם ותגרום שישוב ה' שהוא מן החרם שהוא גימטריא ג' אלהים אפו גם כן גימטריא אלהים כנודע וישים בחינת הוי"ה ונעשה רחמים והבן^י. יג. כן הזכיר רבנו לעיל: והנה ע"י חטאם של הראשונים נעשה הטבע של העולם, ושהנחש הטבע שלו שילך על גחונו. כי האדם היה כלול מכל הבע"ח, והגורם החטא מפאת נפש הבהמית, וכל בהמה קיבלה הטבע לפי החטא של אדה"ר. וכאשר האדם שב בתשובה מושל בכל הבע"ח ונתעלה כל העולם עמו, היינו הבע"ח וגם הטבע, וכמו כשנתקלל האדם נתקללה האדמה. ולעתיד הארץ תתעלה עד שאילנות יוציאו גלוסקאות (שבת ל), והבע"ח ג"כ ישתנו למעליותא שיחזרו למדרגתם הראשונה, כי הבריאה היא ירידה צורך עליה.

המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כלה, שאין אדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריחנו ענשו. וכן האריך בזה בפרשת בחוקתי (ויקרא כו, יא): 'הכלל כי להיות ישראל שלמים והם רבים, לא יתנהג ענינם בטבע כלל, לא בגופם, ולא בארצם, לא בכללם, ולא ביחיד מהם, כי יברך השם לחמם ומימם, ויסיר מחלה מקרבם, עד שלא יצטרכו לרפוא ולהשתמר בדרך מדרכי הרפואות כלל, כמו שאמר (שמות טו כו) כי אני ה' רופאך'. יב. ראה תפארת יהונתן (בראשית א, כו): 'אבל הפשוט הוא דכתיב ויאמר אלקים נעשה וכתוב ויברא אלקים את האדם כאמרם. מתחלה ברא במדת הדין ולבסוף שיתף מדת הרחמים וכל הברואים היו בשם אלקים מדת הדין ואלקים בגימטריא הטבע כנודע כי בכולם נוהג הטבע אבל האדם נברא משתייהם והוא לפעמים מהנהגתו למעלה מהטבע ולכן כתיב אח"כ ויצר ה' אלקים את האדם הרי בשני שמות מדת הדין ומדת הרחמים נוצר'. וראה ספר דגל מחנה אפרים (פרשת ראה ד"ה ולא): 'על דרך מאמר חז"ל צדיקים מהפכים מידת

בראשית היינו הטבע לפי החטא, עד שיתמלא סאתם ויתרחקו מכל י"ג המדות ואז יתגלו מדותיו בעולם.

ביאורים

למעלה מהטבע, והיה הנחש אוכל מעדני עולם ולא רק עפר, אבל החטא גרם שהאדמה תוציא פירות בלתי מושלמים, והנחש יאכל רק עפר וילך על גחונו, וכן תמיד מתחדש מעשה בראשית היינו הטבע לפי החטא, כי החטא מגשם את טבע העולם, עד שיתמלא סאתם ויתרחקו מכל י"ג המדות של רחמים, ואז יתגלו מדותיו הק' בעולם שאינם תלויות בהנהגת הטבע, אלא הכל בהשגחה תמידית עליונה ע"י השי"ת שיוצר ומהווה את הכל יש מאין בלא שום טבע כלל.

הוראות למעשה

- ✎ מעלת הרחמים אינה ניכרת רק מתוך הנהגת הדין. ההנהגה התמידית במדת הדין והחוקר יכול להשיגה בחכמתו והוא דרך הטבע.
- ✎ המאמין השלם דבק במדה שלמעלה מהשכל ואינו נתון לחוקי הטבע.
- ✎ גם הנהגת הטבע היא למעלה מהטבע רק שהשי"ת מסתיר עצמו בזה.
- ✎ החוקרים מכניסים עצמם לטבע העולם ומביטים בחכמה שבהם ומתרחקים מן האמונה.
- ✎ ע"י החטא מתגלה יותר דרך הטבע וחוקי הטבע ומי שלא חוטא אינו נתון בחוקי הטבע.
- ✎ כשאדם מישראל דבק באמונתו יתברך הרי הוא דבק ב"ג מדות של רחמים.